Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA,

DE

LILII CONVALLIVM EIUSQUE INPRIMIS BACCÆ VIRIBUS,

QVAM

EX

GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ DECRETO,

IN ACADEMIA

GEORGIA AUGUSTA,

PRO SVMMIS IN ARTE MEDICA HONORIBVS ET PRIVILEGIIS DOCTORVM RITE IMPETRANDIS,

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET

JOH. CHRISTIANVS SENCKENBERG,

MOENO-FRANCOFVRTENSIS,

IN AVDITORIO MEDICO,

HOR. CONSUET. D. II. SEPTEMBRIS M DCC XXXVII.

GOTTINGÆ, STANNO I. C. L. SCHVLTZII, Acad. Typogr.

47763/P

S. R. IMPERII
LIBERÆ REIPVBLICÆ MOENO-FRANCOFVRTENSIS
ILLVSTRI SENATVI, VIRIS,

GENERE, MVNERIBVS, ERVDITIONE, RERVM GERENDARVM SAPIENTIA, NEC NON MERITORVM IN IMPERIVM ET PATRIAM MAGNITVDINE CLARISSIMIS,

DN. PRÆTORI,
DNN. CONSVLIBVS,
DNN. SCABINIS,
DNN. SYNDICIS,
DNN. SENATORIBVS,

Mæcenatibus atque Patronis ſuis Optimis Maximis,

Submiſſa animi veneratione perpetuum proſequendis,

Felicitatem & Obſequia!

Ad Vos, Domini Patresque conscripti, me primum omnium conuertere pietas jubet, dum hanc ex more Academico Diſſertationem emitto, poſtque dicatum ſtudiis privatis ſilentium in publicum progredior. Conſtat inter omnes Urbis cives, quantis beneficiis Illustres Antecessores Vestri Vosque gentem meam a multis retro annis ornaveritis, quæ & in me multis modis redundarunt. Totum ergo Vobis me debeo, inque grati & devoti animi teſſeram rei hujus publicum hic extare volui documentum, demiſſe precatus, dignemini illud eadem, qua jugiter in meos meque fuiſtis, fronte excipere, atque porro favore Vestro me beare, qui nihil æque in

vo-

votis habeo, quam recte agendo gratiam VESTRAM conſervare, viresque cælitus conceſſas in omnium & patriæ præcipue utilitatem convertere. Faxit SUMMUM NUMEN ut ſub imperio auſpicioque veſtro conſtanter & perpetuo floreat pietas, vigeat juſtitia, ſic in civitate noſtra & gubernacula tractantibus & parentibus aderit inconcuſſa ſalus. Durate & VOSMET rebus ſervate ſecundis; quod iterum apprecor

ILLUSTRES AC GENEROSISSIMI DOMINI,

NOMINUM VESTRORUM

Cultor & cliens humillimus,

Johannes Chriſtianus Senckenberg,
Mœno-Francofurtanus.

PRÆLOQUIUM.

Cum idoneam Diſſertationi Academicæ materiam aliquam diſquirerem, merito animo meo obverſabatur talem ſeligere, ex qua utilitas aliqua in Medicorum rem publicam proximique ſalutem redundaret. Opportune itaque ſe mihi ex pharmacevtica ſupellectile obtulit **Lilium convallium**, de quo ex Medicorum ſcriptis notatu digniſſima repetere, meaque nonnulla adjicere conſtitui; inprimis autem ad fructum plantæ, quem depoſito flore profert, ſeu baccam, attentus ero, quam, ob virium præſtantiam ab experientia hauſtam, frequentius, atque nunc aſſolet, in praxi medica adhiberi optarem. Eo vero in hancce ſententiam fui pronior, quo mihi jam inde a puero ad Botanicen inveſtigandam hæſit voluptas major, quæ non tam in multitudine plantarum memoria haurienda conſuevit eſſe occupata, quam qüidem in indigenis Germaniæ noſcendis, unde &, præeunte Ludov. JUNGERMAMNO in Manipulo plantarum Francofurtenſium adhuc inedito, Parenti

b. m.

b. m. meo, Dn. Ioh. Hartmanno SENCKENBERG, M. D. atque dum viveret Phyſico Francofurtenſium ad Mœnum Primario, delineandi Floræ patriæ ubertatem labor provenit, quem ingenii illius fœtum mea ope auctum, ſi DEUS vitam viresque benigniter fuerit elargitus, ſuo tempore typis mandare decrevi. Collectarum de cætero plantarum indigenarum uſus therapevticus primi ſemper finis loco fuit, quo rite perſpecto, cum celeberrimis in Arte Medica viris, Ant. CONSTANTINO, Th. BARTHOLINO, BORRICHIO, BIDLOO, SIBBALDO, HEISTERO, aliis, ſtatuo, facillime nos carere poſſe ex disſitis terræ locis undequaque magno impendio corraſa plantarum farragine, non minus, quam multis pſeudochymicorum nimium artificioſis arcanis, ex triplici & minerali inprimis familia, quæ ſesquipedalibus ſubinde ſuperbire videas titulis, non a ſolido rerum uſu, ſed imaginatione monſtris fœcunda procreatis; quæ enim vera & naturalis chymia profert, ſumma

gau-

gaudent ſimplicitate, quæ naturæ ſigillum eſt. Et in hoc cenſeo deſudare debere cumprimis medicorum filios, ut ſimplicium vegetabilium, naturæ humanæ præ ceteris regnis ut alimenta & medicamenta accommodorum, virtutes relationesque ad corpus humanum exactius norint, quo ex multiplici medicamentorum incertorum, falſorum, vanorumque copia ad paucitatem medicaminum fidorum & non magno parabilium redeant, certiusque cognitis medicamenti ſui viribus tutius curent ægrotos, quo in ſtudio anicularum ruſticorumque diligentiam, immo & brutorum inſtinctum non ſpernendum eſſe, ſeduli obſervatores intelligunt. Hucque ſpectat levis hæc, quam vides, opella, pro modulo, a tenuitate virium mearum ſubminiſtrato, conſcripta. Fruere illa, Lector Benevole! & tua experientia hanc aliasque plantas magis magisque in apricum produc; in DEI gloriam, Artis incrementum & proximi emolumentum.

Vale.

SECT. I.

SECTIO I.

DE NOMINE, MODO CRESCENDI, ET SPECIEBVS LILII CONVALLIVM.

Σύνοψις.

§. 1. Lilii pretium apud Antiquos.
§. 2. Specioſum illius nomen & noſtræ Plantæ impoſitum.
§. 3. Licet hoc minus adcurate.
§. 4. Ratio, cur in Tit. & ipſa Diſſ. nihilominus retentum. Synonyma alia ejusdem farinæ.
§. 5. Cur non poſſit Lilium vocari.
§. 6. Laudatur Geſneri denominatio; maxime Rivini.
§. 7. Modus creſcendi Lil. convall., & Character methodicus.
§. 8. Tempus naſcendi. Locus natalis.
§. 9. Species veræ.
§. 10. Earum varietates anſa nonnullis ſpecies multiplicandi. Exempla hujus rei alia.

§. I.

L*ilium* ſuo merito Antiquis magno in pretio fuit habitum, diciturque a PLINIO *majore L. XXI. c. 5. roſæ nobilitate proximum.* Addit: *Candor ejus eximius, foliis ſtriatis, & ab anguſtiis in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuique filo & ſemine, ſtantibus in medio crocis.* Mythologis Iunonia roſa audit, a fabuloſo enim aevo, ex Iunonis lacte uberibus effuſo, & galaxia in caelo orta, & in terra, ex ea lactis parte

quæ caelo delapſa eſt, lilium natum perhibetur, quibus ipſis caeleſtibus lilii natalibus, amoenitatem floris, qua naribus oculiſque blanditur, indicare voluit. Licet enim cæli fœcunditati & ſpermati in ſinum terræ emiſſo, omnes in globi noſtri ſuperficie germinantes plantae, ſuum debeant ortum & conſervationem; in lilio tamen peculiare Antiquitas deprehendiſſe ſibi videbatur naturæ artificium, cujus intuitu, reliquis poſt roſam floribus multo antecelleret.

§. II.

Specioſo hoc nomine quoque plantam noſtram inſignire veteribus placuit Botanicis, ut ex *Ottonis* BRUNFELSII *Herbar. T. I. Rhapſod. 36.* liquet, licet incertum ſit, quando & a quonam ita vocari primum inceperit. Et ſane, ſi ſolam lilii magnitudinem demas, nihil plane erit reliqui, quo non poſſit jure illi par, immo in nonnullis pulchritudine major haberi; nam etiamſi, quoad odorem, ſaporem, olfactumque floris, eminentiam quandam prædicare verearis: Poteris tamen ſine erroris metu de fructu diverſum ſtatuere, quippe qui ſeminalem lilii capſulam colore rubro coralii, quo ſpectabilis eſt, medicaque virtute longe exſuperat.

§. III.

Retinuere, qui ſecuti ſunt Herbarii, hac contenti ſimilitudine, nec de ordinato charactere ex tota planta exſculpendo ſolliciti, *Lilii* denominationem, quam in antecedentium operibus inveniebant, juncto, ut a lilio jam allegato diſtingui poſſet, additamento vocis *convallium* a loco natali derivato, quia locos montuoſos & ſilveſtres valleſque umbroſas & humidulas, potiſſimum ſolet incolere.

IV.

§. IV.

Hoc in pharmacopœorum tabernis uſitatum nomen, in fronte Diſſertationis meæ ideo collocare placuit, quia ex iis materiam elegeram. Ceterum non magis mihi probantur Recentiorum nonnulli, qui officinarum appellationem novis ſuis inſeruere methodis, quam ii Antiquiorum, qui, Græcorum Medicorum operibus lucem affuſuri, plantam noſtram modo *Colchicum*, modo *Oenanthen*, *Hemerocallida*, *Ephemerum* &c. nominarunt; nihil enim inde lucis nobis accedit, qua prævia decenter internoſci plantæ queant, ſed alitur potius confuſio, augenturque diſcentium tenebræ.

§. V.

Lilium vocari herba noſtra nequit, quia illud ex radice vel e plurimis ſquamulis minoribus, vel e paucioribus iiſque majoribus coagmentata, folia multa oblonga per terram ſparſa profert, e quorum medio erigitur caulis folioſus aliquot pedes altus, cujus ramulis inſident flores veluti campaniformes regulares hexapetali, quorum medium occupat piſtillum ſex ſtaminibus, in ſummitate totidem antheris ornatis, cinctum, quod denique abit in receptaculum multorum ſeminum foliaceorum membranaceum craſſulum & tripartitum; quæ notæ characteriſticæ omnes, quantum abludant a planta noſtri examinis, §. 7. ubi de illius modo naſcendi agetur, dilucide patebit.

§. VI.

Proinde propius ad rem acceſſiſſe mea quidem ſententia viſus fuit *Conradus* GESNERUS, qui in *Hort. German. p.* 265. peculiare excogitavit nomen, voluitque

vel *Callionymum* appellandam herbam noſtram, vel, ſi hoc fortaſſis magis arrideat, *Chamaecitynum*, ob cognationem floris in forma externa aliquam cum cytino DIOSCORIDIS & PLINII, ſeu flore Granatæ ut & Arbuti, quam quoque MATTHIOLUS in *Comment. in Dioſcorid.* agnovit. Omnium vero maxime placet RIVINUS, qui in *Introduct. generali in rem herbariam*, FLOREM CONVALLIUM dixit, ſicque invenit vocem, & diſtinctioni neceſſariæ aptam, & a nomine officinis familiari, quod, quia longo uſu comprobatum, abjicere religioni habuit TURNEFORTIUS *Inſtit. rei herbar. p. 78.* non multum diverſam. Germanis vocatur potiſſimum Mayblümlein, Mayenglöcklein; ut alia vulgo hinc inde uſitata nomina taceam.

§. VII.

Ad modum creſcendi quod attinet ſequentia declarant: Radix, (de qua pluribus vid. CAMERARII *Hort. medic. & philoſ.*) perennis, tenuis, fibroſa & longe lateque ſerpens, profert folia duo vel tria oblonga, acuminata, lucida viriditate conſpicua, inter quæ egreditur rotundus cauliculus ſuperne triangularis, ad quem ſpicæ figura adnaſcuntur ex folliculo prodeuntes flores penduli, quandoque decem & plures numero, monopetali regulares, campanæ parvæ vel nolæ formam referentes, in ſummitate ſex (non quinque, ut habet VOLCKAMERI *Fl. Norimberg. p. 256.*) inciſuris & totidem apicibus diſtincti. In medio floris, ubi caulis ramuſculo, ex quo egreſſus eſt, adhæret, ſurgit piſtillum ſeu apex hujus ramuſculi in extremitate ter ſectus, quem circumſtant ſtamina ſex, totidem antheris, quadrifariam ſulcatis, ſulcisque lutea farina foetis, ornata, ita pulchro ordine, ut ſingulis

ſingulis laciniæ floris apicibus ſingulæ ſtaminum extremitates linea recta conveniant. Stylus ſeu piſtillum, quod matricis loco eſt, & modo dictum luteum ſperma, ut ex Recentiorum obſervationibus patet, ovulis ſuis concipit, facta prægnatione abit denique in fructum rotundum mollem ſeu baccam, cuticula rubra inveſtitam, ſub qua in ſucco pulpoſo, coloris ex rubro & luteo mixti, latent ſemina, baccæ ſcapo in ſuis loculamentis circumpoſita. Semina hæc numero interdum in bacca bene fœcundata undecim inveniuntur, incertæ magnitudinis, inaequaliter & in cordis ferme figuram preſſa, colore pallide luteo, ea facie, qua baccæ petiolum reſpiciunt, hilo inſtructa. De Odore & Sapore *Sect. II.* ubi de viribus & uſu ſermo erit, diſſeram. Indicatis hiſce obſervationibus, facile eſt externam plantæ noſtræ differentiam methodicam determinare, & recentiorum Botanicorum alicujus ſententiae, ut libitum eſt, ſubſcribere, quibus omnibus ſua laus manet; mihi vero in genere conſtituendo Raii, &, qui eum ſequitur, Boerhaavii ordo maxime placet, ceu naturae convenientiſſimus, cunctaque facile exhauriens quae alit forma plantarum externa, ex quo *annumeratur Flos convallium, herbis bacciferis, fructu racemoſo, flore monopetalo campaniformi, in ſex lacinias diviſo, pendulo, ſpicato, abeunte in baccam mollem rubram.*

§. VIII.

Odoratiſſimi floris tempus menſis Majus affert, cujus quoque nomen, quia ſingulare hujus anni temporis decus eſt, apud Germanos retinuit. Baccam Junio & Julio rubram ſuccedere ſcribit *libro citato* Matthiolus ut & *Ioh.* Bauhinus *Hiſt. Plautarum T. III. p. 531.*, quod,

 ut

ut experientia docet, ita capiendum, baccam dictis menſibus naſci & augeri manente viriditate, quae non niſi paulo ante maturitatem, quæ Septembri perficitur, in ruborem abit. Amœna, quae baccæ eſt, corallii rubedo poſtremum, ubi ad extremam acceſſit ætatem, in xerampelinum mutatur colorem. Cæterum plantam noſtram, & in ferventioribus & frigidioribus orbis plagis provenire, teſtantur Auctores; & ubique natalis locus non eſt alius quam umbroſus & nonnihil humidus, aquiloni tamen non nimium expoſitus, hocque ſi minus obſervaveris & nativo ſolo abſimilem locum in horto adſignaris, flores nanciſcere quidem, baccas vero nunquam.

§. IX.

Species plantae noſtræ in Botanicorum ſcriptis diverſæ inveniuntur, quas ex iis collectas legere eſt in DOEDERLINI *Diſſertatione de Lilio Convallium, Altorſi 1718. habita*, ſuntque reſectis erroneis ſequentes:

Flos convallium albus minor vulgaris.

Flos convallium minor carneus. Huius radix rubet, quæ in ceteris ſemper alba eſt, & in hortis quoque colorem hunc conſtanter ſervat.

Flos convallium major Alpinus, in fundo rubra macula notatus. Indicavit hunc quidem, ſed a vulgari non ſatis diſtinxit THEODORUS *Tabernæmontanus*, addens maculam interdum huic ſpecici eſſe auream, quæ forte recte imperfectioni cuidam tribuitur, cum ruber color dilutus, aureum & luteum ſiſtat. In hortis & hic flos rubrum fundum ſemper ſervat. Incidit mihi in manus cum ſequente, in montoſis Tractus Hunnorum ſilvis, aliisque. Integra planta minor eſt ſequente, major antecedentibus. Haec, ut & ſe-

ſequens, quia in montibus editioribus proveniunt, ubi purior, ſubtilior & frigidior aër dominatur, prioribus pariter odoratiores deprehenduntur.

Flos convallium maximus Alpinus albus. Hic toto habitu enarratis major eſt, reliquisque, cum proxime antecedente, odoris ſuavitate præcellentior.

Omnes hæ ſpecies in hortis per culturam plantæ naturæ convenientem in terra pingui ſpecioſiores evadunt, licet virtutes medicæ hoc pacto fiant minores fugacioresque.

§. X.

MENTZELII *Lilium convallium ad radicem monanthemum*, quod extat in *Pugillo rariorum plantarum*, ſolo naturæ luſu a vulgari differre videtur. *Anguſtifolium*, quod RAIUS in *Synopſi method. ſtirp. Britann.* affert, fortaſſe ætate, loci quo creſcebat ariditate, cæli inclementia augmentum plantæ ordinatum infringente, vel alio quodam accidente, ab eodem abludit. Nec *Lilium convallium latifolium flore pleno variegato*, quod ex RAIO quoque retinuit TURNEFORTIUS, ſub ſpecici peculiaris titulo, inque *Indice altero Plantarum Horti Lugduno-Batavi* BOERHAAVIUS, aliud eſſe autumo, quam quod mihi ordine quartum eſt, (ni forte tertium verius habeatur) cultura enim *Didaci* curioſa, facile potuit ad floris plenitudinem perduci, quod artificium hortulanis, in plantarum proprietatibus noſcendis ſedulis, non eſt novum, Batavis inprimis, quibus præterea natura peculiarem terram pinguem & humidam, aëremque rore copioſo fertilem largita eſt, quæ ad hoc opus apprime faciunt. Tales naturæ exceſſus, niſi asſidua eorum inſtituatur obſervatio, admodum inconſtantes ſunt, nec merentur diſtinctæ ſpeciei locum, uti & ante

te ſexennium a me reperta Veronica illa, floribus primum violaceis, & poſtea per ætatem ſubcæruleis conſpicua, partim plenis partim ſimplicibus, quam Patriæ vicinus montium tractus, a nonnullis pro Tauno Romanorum habitus, in ſuo cacumine, germanice der Feldberg dicto, quotannis & copioſe gignit, præter monſtrum nihil ſingularis præ Veronica officinarum vulgari alere mihi certum eſt, de qua olim in Flora Francofurtenſi fuſius tractabitur. Ejusdem indolis eſt Arenaria verna, fugax, glabra, bifolia Ruppii *Fl. Jenenſ. p.* 89. flore eleganter pleno ſuperbiens, quam videre contigit, ut & Lilium purpuro-croceum majus C. B. P. quod in uno caule unicum at elegantiſſime plenum florem vidi proferre. Horum quoque in numero mihi venit Plantago, quam inveni, latifolia, ſpicas plures proferens, Scabioſa capitulo globoſo, foliis in tenuiſſimas lacinias diviſis C. B. *Pin. p.* 271. quam, prope Urbem patriam, proliferam ſemel deprehendi, ut & Succiſa Alpina flore prolifero cæruleo *H. R. Pariſ.* Accenſeri quoque hisce debet Thyſſelinum Rivini, ejusdemque Cervaria, quæ itidem plantæ umbellis proliferis ornatæ mihi ſeſe obtulere. Auricula urſi, Hyacinthus orientalis, Anemone, Tunica hortenſis, quantum culturæ miniſterio varient & plenitudine & colorum miſtura, conſtat inter omnes. Multa ſunt alia exempla, ſpecierum præter neceſſitatem multiplicationi inſervientia, quæ ſilentio prætereo. Colorem floris ſi ſpectes variegatum, tantum abeſt hunc præcipui aliquid continere, ut & hic potius culturæ ſit adſcribendus; notum enim eſt quod inter alios refert Laurembergius *in Horticultura L. I. c.* 31. albos flores variis infici poſſe coloribus, prout nimirum aqueo humore multifariam tincto rigantur. In hoc vero ſi acqui-

acquieſcere recuſes, conſidera porro, quid aëris viciſſitudines, quid ſoli varietas tam contentorum ratione quam ſitus verſus ſolem in alterandis plantarum coloribus valeant, quarum nonnullas adducam. Sic Bugloſſum anguſtifolium majus officinarum, interdum ex eadem radice flores profert cæruleos, ſubcæruleos, rubros & carneos; Bugula DODON. vulgaris, in pinguibus pratis coloris eſt cærulei, albi in montibus, carnei in locis arenoſis nonnunquam occurrit, in pratis vero udis color cæruleus palleſcit; Bugula montana RIVINI, in montium ſummitatibns alba, in ſolo arenoſo & aprico rubra vel carnea, ut & cyanea invenitur. Cichorium officinarum flore cæruleo, rubro & carneo deprehenditnr, a quibus non differt niſi accidentibus quibusdam color floris albus, quippe qui ſolo mutato in cæruleum tranſire viſus eſt ſæpius, qua de re lege HENCKELII *Flor. Saturnizant. p.* 384. 603. ubi Auctor exemplum refert albi Cichorii ex agro in hortum translati, poſt triennium vero in cæruleum immutati. Succiſa hirſuta & glabra, quæ non ita crebro obvia eſt, cæruleo, albo & rubello colore variat. Chamædrys quoque nota eſt C. B. P. 249. major repens flore albo & rubello in eadem planta, item ejusdem minor repens flore niveo *Pin. p.* 248. cujus quoque herba, ſi conferatur cum herba illius, cui flos ruber & ſubruber eſt, inſigniter albicat, id quod & in Origano ſylveſtri vulgari purpureo & albo notabile eſt, aliisque vegetabilibus innumeris, quorum alterum altero colore ſtabilius. Keiri luteum magno flore ſimpl. & pleno RUPP. *Fl. Jenenſ. p.* 60. hortulanis Güldenlack audiens, colore purpureo & aureo variat apud Batavos, at ſolo noſtro mane datum florem plenum paulatim rarioribus petalis inſtructum, & tandem loco hujus ſimplicem recipit, eum-

que non amplius purpureum nec aureum, ſed luteum, qualis eſt vulgari; & hac demum in ſimplicitate ſemina rite perficit, quæ in ſumma floris plenitudine ei ſunt nulla. Ranunculi habemus Aſiatici ſpeciem aliquam, quæ ad nos allata primo anno florem profert luteum, morbidum, monſtroſum & non plenum, anno ſecundo plenum ex luteo & rubro mixtum, poſtea vero plane rubrum pleniſſimum & permanentem, cum hortis noſtris planta adſuevit. Betonica purpurea & alba, ſed hæc rarius, invenitur. De Althæa roſea Sinenſium flore ſimplici & multiplici ejusque coloris variatione, deque aliis in præſens nihil addo. Vid. Dn. HALLERI *Diſſ. de methodico ſtudio Botanices absque præceptore p. 22.*

SECTIO II.

DE LILII CONVALLIUM PRINCIPIIS MEDICIS.

Σύνοψις.

§. 1. Exploratio Radicis, Caulis, Foliorum, Floris & Baccæ Lil. convallium per Guſtum.
§. 2. 3. Per Olfactum.
§. 4. Partis Volatilis &
§. 5. Amaritiei, per miſturam cum liq. ſalinis acidis alcalicis & mediis.
§. 6. Partis fixioris, quæ ſternutamenta movet, & totius plantæ analyſis per deſtillationem.

§. I.

Tranſeo, ut ſcopo meo propior fiam, ad Elementa plantæ noſtræ hac Sectione explicanda, uſurus variis quæ natura & ars ſuppeditat adminiculis, quorum primum ſit *Guſtatus.* Experitur autem lingua in radice ad ſimilitudinem radicis graminis configurata, in caule

le & foliis, ſi præſertim planta menſe Aprili cum primum progerminat, & antequam florem fert, e terra evellatur, inſignem amaritiem, quæ in flore recenti dentibus comminuto levior multo deprehenditur, quam in ſiccato. Baccæ, de quibus hic maxime agitur, pulpam præbent & acinos; illa ſapore donata eſt ſubdulci & aliquantum amaro, hi vero partim ut radix & folia, ſed magis, amaro, partim cum lentibus, piſis, ſimilibusque leguminibus communi. Pulpa ſalivam luteo colore inficit, ut Ari baccæ Auguſto maturæ, aliæque.

§. II.

Olfactus organon ſingulari jucundiſſimoque odore flores afficiunt, qui vero ipſi ſeminali ſua, quam exhalant, aura, juſto affluentius hauſta, cumque ſanguine communicata, vaſa nimis expandendo ac inprimis cerebri arterioſa, lædere poſſunt & quaſi inebriare, & omnium quidem facillime hypochondriacos hyſtericasque, quibus, ob ademtum lumen & inde natum inquinamentum humorum mucidum, vaſa extima minus pervia corporisque peripheria obſtructa eſt, hincque aër quoque vitalis ob ſecretiones & excretiones retardatas indigeſtus & craſſus, jam antea in toto corpore dominatur; quod celebris quidam medicus in ſe ipſo expertus eſt, cum florum recentium copiam in cubiculum importaſſet, ea enim nocte temulentia illum ingens inceſſit, fuiſſetque ei metuenda ſuffocatio, ni a ſuis in purum aërem eſſet delatus. Notandum hoc ipſum eſt de Lilio albo, floribus Iaſmini, Hyacinthi Indici tuberoſi, Mali Aurantiæ, aliisque ſuaveolentibus. Continet quoque tale quid radix Angelicæ, quæ ſi recens & nativarum virium plena ſpiritu vini extrahatur, moſchum olet, quo odoramento delectatis nonnullis, eodem plane modo hac extractione

captatos pedes comperi, acſi vino liberalius ſe ingurgitaſſent. Et minime dubitandum eſt, quin artificibus, quos vitæ genus odoribus alligavit, maxime, ſi nocivus graveolensque alius, qualis carbonum candentium eſt, acceſſerit, & qui inter ſe, excepta parcioris ſalis volatilis mediæ naturæ acceſſione, ſola ſubtilitate & craſſitudine differunt, creber eorum hauſtus officiat, caput potisſimum, ſpirituum officinam, adoriendo, & phantaſiam moresque pervertendo, ita ut ſubinde non difficile ſit cui arti addicti ſint, hariolari. Vid. RAMAZZINI *de Morbis Artificum cap. XIII.* HOFMANNI *Diſſ. de Opiatorum operandi ratione* §. 20. & quæ præterea ex variis Auctoribus congeſſit exempla E. KOENIG *R. Vegetabil. P. I. p. 586. ſeq.* Sed redeamus ex diverticulo in viam, & adhuc annotemus, ſuavem, quem diximus, odorem, conciſis & contuſis floribus in ingrationem abire, cujus hæc videtur eſſe ratio, quia eo pacto minuti eorum tubuli dilacerantur, & groſſiores cum tenuioribus particulæ, ſoluta compage in auras rapiuntur, naresque ſimul feriunt. Baccæ integræ non olent, ſi vero in pulverem redigantur, eſt illis quoque proprii plantæ odoris aliquid, ſed is, quia craſſiores baccis inſunt particulæ, non ita ſuavis, pulpæque tantum tribuendus, nullus enim notabilis in ſemine, cujus ſub oſſea duritie fixum totius plantæ compendium latitat, occurrit odor, cum ſiccum eſt, ejusque principia menſtruo aliquo nondum ſoluta.

§. III.

Neque ſilentio prætereundus eſt errhino-ptarmicus effectus, quem naribus immiſſi ſiccati flores, &, teſte CAMERARIO *libro ſupra citato*, radices quoque exerunt. Adde hisce & baccas, quarum pulvis idem, ut inveni, præſtat.

§. IV.

§. IV.

His præmiſſis apparet, tria præcipue in planta noſtra eſſe attentione digna, primum *Volatile*, unde odor, deinde *Amarorem*, præterea fixiores illas partes a quibus *Sternutatio* dependet, in quorum naturam curatius inquirendum eſt, quo limpidiores poſtmodo evadant virtutum fontes. *Volatile* principium, quod primo loco conſiderandum, natura plantæ noſtræ floribus præcipue largiſſime impertita eſt, mereturque nominari ſpiritus ei peculiaris ſulfureo-ſalinus, ſeu aura ſeminalis ſubtiliſſima & fugaciſſima, quæ flore aperto ſub prægnationis actu copioſe in aërem evaporatur. Ex reſoluto tenuiſſimoque oleo, quod & ſulfur Phyſicis audit, conſtare hunc fragrantiſſimum odorem, dubium eſſe nequit animadvertenti, odoratis omnibus commune oleum innumeris modis partibus eorum intertextum, quod, cum periit ejus ſubtiliſſima pars ſeu ſpiritus rector, nihil jam in univerſum proprii plantæ odoris oſtendit reliquum. Olei hujus pars tenuiſſima, vi calidi aëris in ſubtiliſſimas particulas difflata, nulli paret arti aërique relinquenda eſt, pars paululum craſſior liquori inhærens aquam & ſpiritum conſtituit, ſubtilium terrearum vero tenaciumque particularum vinculis implicita, ſub pingui forma oleum ſiſtit ætherium. Sub pellicula baccæ latens pulpa ſpiritus hujus portionem quoque accepit, ſed fixioribus partibus irretitam, quæ eo magis ſe manifeſtat, ſi baccarum pulverem vitro orificii anguſti concluſum naribus applicueris, & præterea, ſi eundem convenienti menſtruo reſolveris. Nec eo carent acina, licet ſub denſiori eorum coagulo non ita aperte olfactui ſeſe offerat, niſi pariter ſolvente emolliantur, quod & de radice eſt tenendum. Præter oleum, & ſal enixum ſubtiliſſimum, na-

turalem volatilis plantæ ingreditur compoſitionem, quod eadem qua oleum rapiditate aufugit, ut adeo mirum non ſit odoratiſſimi hujus oleoſi & ſalini ſpiritus in floribus ſiccatis nihil remanere, quale diſpendium nativarum virium in floribus Violæ martiæ, Citrei fructus corio, herba Cochleariæ, exſiccatis, conſimilibusque etiam experimur, perſpicientes quid ex iis ad uſum medicum redundet, ſi ex ſiccatis volatile deſtillando extrahere ſit animus. De facili fragrantiæ ex ſale volatili hoc oleoſo natæ deſtructione per acida & alcalia, §. *ſeq.* aget.

§. V.

Secundo *Amarities* plantæ noſtræ inſpicienda eſt, quam omnes ejus partes fovent, ut §. *I.* vidimus. Naturam hujus qualitatis ut eo diſtinctius capere poſſem, experimentis opus fuit, quæ in ſequentibus proponam. Affudi nimirum baccarum, quæ amaritie reliquis plantæ partibus antecellunt, pulveri Spiritum Vitrioli, atque animadverti, amaritiem cum odore hinc plane ſublatam, quod & mihi accidit pulvere cum Aceto Vini forti digeſto. Pariter eſſentia cum ſpiritu vini rectificato extracta, inſtillato Vitrioli Oleo, amaritiem depoſuit, ut & pulvis cum menſtruo hoc duplicato digeſtus. Eundem pulverem optime ſaturato Salis Tartari lixivio, cum aqua pluvia parato maceravi, calore debito adhibito, & amarorem pariter omnem cum maxima odoris parte ſenſi deperditum, quod & cum Spiritu Salis Ammoniaci, tam per ſal alcali fixum quam per calcem vivam deſtillato, inſtituta baccæ præparatæ extractione, fiebat, hoc unico excepto, quod hic odor plane periret. Reſiduum ex omnibus hiſce tentaminibus aqua elutum, nil niſi terra erat inanis & vacua. Adhibui poſtea quoque Salia Salſa.

Pri-

Primum inter ea locum tenebat Sal Ammoniacum, cujus flores per ſolutionem & depurationem aqua pluvia reſolvi, baccaſque in pulverem redactas ſalino huic liquori conjunxi, qui, facta leni in vitro clauſo digeſtione, praeter ſuam ex ſale ammoniaco acrimoniam, nativam pulveris amaritiem odoremque exhibuit. Secundum ex ſalibus mediis erat Terra Foliata Tartari, quæ aqua pluvia ſoluta, eundem in pulvere baccæ ſiſtebat effectum. Arcanum hoc tartari ſal ſequebantur Salia Amara, quorum e numero ſelegi Sal Sedlicenſe, Sal Mirabile Glauberi, tam ex nitri quam ex ſalis communis terra acido vitriolico connubio juncta generari ſolitum, & Sal Polychreſtum Seignette (*), obſervavique, eorum omnium ſolutionem, eadem modo præter ſaporem ſibi congenitum in extracto continuiſſe proprium baccæ amarorem & odorem. Quoniam itaque hinc pateſcit, acidis & alcalibus puris amarum cum odore deſtrui, mediæ vero naturæ ſalibus ſociatum ſervari; ſufficientem colligendi rationem videbar mihi conſecutus, mediæ naturae ſal quoddam in compoſitionem herbæ noſtræ ingredi, cui, accedente ſulfureo principio, natales debeat ejus ſapor.

§. VI. Tertio

(*) Salis hujus: de quo præter alios, nonnulla vid. JUNCKERI *Chemia T. I. p. 557.*: deſcriptionem, quia non omnibus nota eſt, occaſione oblata, cum Benevolo Lectore communicabo: Recipe Sodæ Hiſpanicae libras duas, Cremoris Tartari libram unam, Olei Vitrioli uncias ſex; ex ſoda Hiſpanica per ſolutionem cum aqua communi fac lixivium, filtra, ut carbones ceteraque ei inhærentia heterogenea ſeparentur. Huic lixivio vaſi ferreo infuſo, ad ignem bullienti, adde paulatim cre

§. VI.

Tertio in Lilio convallium notabile eſt, quod *Sternutamenta* evocet, & cum hic effectus inter ipſum & alias plantas communis ſit, ex. gr. Arnicam SCHROEDERI, Aſarum, Majoranam, quibus ſiccatis odor ſuus manet, indicatque ex alia partium miſcela fixius ſui generis ſulfur copioſioresque & nonnihil ſtabiliores ſalinas volatiles acres particulas obtigiſſe, videndum unde in noſtra planta ſit derivandus, cui ea vis inhæret, etiamſi, ſimul ac fuit ſiccata, ſuam fragrantiam depoſuerit. Sternutationem vero a ſale plantæ provenire, jam

---

cremorem tartari, parique modo oleum vitrioli inſtilla, donec in fine operis omnis inter mixta pugna ceſſet, obſerveſque guſtu, debitam amaritiem ex contrariorum juſto pondere junctorum unione prognatam. Lixivium hoc inſpiſſa ad ſiccitatem, ſalque remanens in crucibulo leniter calcinatum aqua ſolve, evaporanda, donec cuticula appareat. Hoc facto ad aërem frigidum cryſtallis concreſcet magnis angularibus, quas ſiccatas uſui ſervabis. Poteſt quoque ſali medio ex tartari cremore & ſoda Hiſpanica parato, ſub calcinatione in crucibulo addi oleum vitrioli. Docet vero idem ſal faciliori via componere *NEUMANN* in Tr. *von denen IV. ſubject. chymicis, Nitro, Sulfure, Antimonio und Marte. p. 92.* ubi de nitro agitur, nempe ex nitri, ſulfuris, cryſtallorum tartari anatica portione mixtis, in crucibulo ſucceſſive detonatis, & de reliquo, ut dictum eſt, tractatis. Sed optimus ſal hoc parandi modus eſt, ut recipiatur ad lixivii ſodæ Hiſpanicæ, bene per filtrum depurati, tantum cremoris tartari, quantum ſufficit ad ſaturationem perfectam, obſervando porro, ut copia majori ſemper præparetur, nec nimium humidi evaporetur, quo cryſtalli magnæ poſſint generari.

jam non amplius eſt obſcurum, huncque mediorum ordini accenſendum eſſe, chymica demonſtrat analyſis, a WEDELIO, cujus vid. *Compend. chymic. p. 49.* in floribus ſiccis inſtituta, hujus enim ope facta igne arenæ per retortam vitream deſtillatione, ſpiritus ſalinus volatilis & nonnihil acidus cum oleo empyrevmatico, multo pariter ſale volatili inſtructo, in conſpectum venere, ex quo etiam elucet, eſſe ſal hoc alcalicum magis quam acidum, acidumque ſolummodo inſervire urinoſo paululum ligando, quare & ſecundum obſervationem BURDELINI, *dans l'Extrait des Regiſtres de l'Acad. Royale des Sciences*, TURNEFORTIUS *Hiſt. des Plantes des Environs de Paris. p. 485.* aliquantum cum ſale ammoniaco convenire recte aſſeruit. Quamvis enim poſt longam florum macerationem cum copioſo ſale volatili & oleo multus acidus liquor emergat; is tamen partim magis videtur artificioſæ fermentationi internæ & miſcelæ reſolutioni phyſicæ natales debere, quam integris floribus, ex quibus de ſpecificis virtutibus medicis judicandum. Dicti ſalis partem maxime volatilem ſulfurque ſubtiliſſimum, adunata, tempore florendi planta noſtra cum aëre hauſto exſpirat, naribusque gratiſſimum ſal volatile oleoſum ſiſtit, reliqua vero fixiora retinet acidis & terreis detenta vinculis, quæ in arillis baccæ præ reliquis plantæ partibus potentia. Nullum profecto ex ſolventibus §. *anteced.* allegatis in baccarum extractione ſalis ammoniaci depurati ſolutione aquea exactius protulit plantæ odorem, quia ſalinæ particulæ hujus ſalis in digeſtione levitatem per aquam nactæ cum ſulfureis ſimul evolare, quæ elevatio ſalis ammoniaci a nemine, credo, in dubium revocabitur perpendente adhuc quod mihi accidit, ipſum nimirum

ſal a deſtillatione ſpiritus ſalis ammoniaci urinoſi,facta cum cinerum clavellat. juſto pondere, reſiduum, à SYLVIO digeſtivum vocatum, cum, aqua ſimplici ſolutum vitroque ampli orificii ultra dimidium repleto infuſum, faſciculo chartarum forte opertum aliquamdiu relinqueretur, contraxiſſe volatilitatem, multaque faſciculi folia penetraſſe, ita ut ſal ſuperius, quod imbiberant, ejusdem cum inferiore in lixivio contento eſſet ſaporis medii. Patet vero per ſe, ingredi in mixtionem herbarum acidum univerſale, per quod, ut medium inter volatile & fixum, natura compingit & ſolvit omnia, atque id ipſum plantæ appropriatum absque ignis tortura ingenti quoque evaporari, BORRICHII experimento in *Act. Hafnienſ.* Th. BARTHOLINI *Ann.* 1671 & 1672. *Obſ.* 69. exque hiſce in BONETI *Medic. Septentrion.* p. 941. per Gallii lutei flores probatur, qui, recentisſime avulſi & ſubitæ deſtillationi ſubjecti exhibent acidum liquorem non expectata fermentatione ulla, quod quidem acidum parcius plantæ noſtræ conceſſum, ſufficere tamen ejus deſtinationi potuit, nimirum ut ſali volatili ſociatum adoramen præberet miniſtrante in flore recenti phlegmate, de cetero vero omnibus partibus ſtabilitatem conciliaret cuique earum convenientem. Nulla quoque hac in cauſa de ſale volatili plantarum nativo ſupereſſe dubitatio poteſt, cum non ſolum alcali nativum dari jam notum ſit omnibus, ſed & fosſile ſal ammoniacum, teſtantibus *Act. Lipſ. Ann.* 1682. & porro prolatis a KOENIG *Regn. mineral. p.* 356. quæ ut ſal culinarum & nitrum, a vegetabilibus attracta atque digeſta, majorem induunt volatilitatem, de qua transmutatione videatur pluribus *l' Extrait des Regiſtres de l' Academie Royale des Sciences de Paris,*

Tour-

TOURNEFORT *Preface de l'Hiſtoire des Plantes, qui naiſſent aux Environs de Paris*, HENCKELII *Flora Saturnizans*, BOERHAAVE *Elementa Chemiæ*.

SECTIO III.

DE USU LILII CONVALLIUM MEDICO.

Σύνοψις.

§. 1. Uſus Floris Lil. Convall. ab experientia & ratione derivatus, in tono roborando, motibus ſedandis, humoribus corrigendis.
§. 2. 3. 4. 5. Ex Flore Præparata & Compoſita varia. Foliorum uſus.
§. 6. Baccæ uſus,
§. 7. In Epilepſia;
§. 8. In variis morbis ſpasmoticis; Contra Vermes, Acidum & Mucum inteſtinorum & totius maſſ. ſangu., Vomitum, Colicam, Tormina, Flatulentiam Diarrhoeam, Dyſenteriam, Malum hypoch. & hyſteric.
§. 9. Febres intermittentes.
§. 10. 11. 12. Tempus Baccam colligendi. Modus aſſervandi, & exhibendi ratio multiformis.
§. 13. Uſus externus.
§. 14. Epilogus.

§. I.

Uſum rerum experientia formavit, quæ fida magiſtra & in hac materia unice conſulenda eſt, modum plantam noſtram rite adhibendi reſpicientibus. Sive enim plantæ elementa, ſive applicationem eorum conſideres, empiriam invenies ubique quæ produxit rationem, exque uno plura diſcendi monſtravit viam. Obſervarunt autem Medici in floribus, qui ex omnibus plantæ partibus vel maxime in ſenſus incurrunt, atque hactenus in officinis uſitatiſſimi fuerunt, ſingularem cum ſpiritibus noſtris convenientiam, qua efficiente labaſcentes vires refocillare, exhauſtos ſpiritus ſale ſuo volatili oleoſo recreare, & animæ quaſi addere animam

lucemque valent. Proinde exhibuerunt eos variis in morbis, ubi, ex læſa cerebri functione in ſecretionibus & excretionibus, nervorum & ſpirituum languor, ſanguinis lenti circa caput & pectus remora, hinc debilis illius in partes extimas impulſus, atque ad ſtaſes proclivitas occurrit, vel ubi eæ jam factæ, quales ſunt apoplexia, paralyſis, vertigo, lipothymia, memoriæ debilitas, loquela amiſſa, artuum tremor, catarrhi, ceteræque motus ſenſuumque tam internorum quam externorum infirmitates. Imo & in epilepſia, ubi irregularis ſpirituum motus, violenta partium contractio & ſuccedens relaxatio accuſanda eſt, uſus haud contemnendi antispasmotici fuiſſe deprehenſi ſunt, per ſuum potisſimum ſulfur volatile irritatam naturam ad motuum temperantiam & æqualitatem invitando, peccantemque materiam per amaritiem ſuam corrigendo, quamvis & hoc in morbo, ſi hæreditarius, ſi a capitis mala conformatione ortus, ſi conſuetudine nimium obfirmatus, & in apoplexia naturæ vires ſua vehementia ſuperante, ſimiliter ut omnia medicamenta cæteroquin utilia, medentium votis non reſpondeant. Et multum ſane ægris prodeſſe queunt hi flores, vi ſua reſolvente nervina & analeptica, cum in manibus ſunt medici, recte elementa eorum, morborum genium ſeu indolem, ægrorum temperamentum, medendique εὐκαιρίαν perſpicientis, nec negligentis reliqua artis præſidia, quæ ex modo dictis formata methodus in quovis individuo obſervanda eſſe imperat.

§. II.

Variis modis *Flos* cedit in uſum; at notandum, præparata ex eo ob volatilis principii fugacitatem ſtudioſe aſſervari, atque quotannis nova eſſe debere.

Recens cum duplo aut triplo ſacchari in mortario ſubactus *Conſervae* deſtinatur, quæ quidem ob amarorem florum ingratior exiſtit, uſus vero haud ſpernendi.

Siccatus vitroque clauſo reconditus *inter errhinoptarmica* primarium obtinet locum, ſale ſuo utplurimum alcalino mucum glandularum membranæ pituitariæ reſolvendo & fibrillas nerveas ſtimulando, quo ſenſu moleſto vitale principium excitatur ad ſal rodens affuſo copioſiore ſero diluendum, perque ſternutationem cum muco ex naſi antris ejiciendum.

Succus ex floribus recentibus rore madidis expresſus, vitroque optime obturato aſſervatus, quia facillime reſolvitur & putreſcit, viresque ſuas perdit, oculorum inflammationem ſanat atque caliginem. Eadem virtus ſucco tribuitur, qui inſtar olei ex floribus eliquatus colligitur, poſtquam iis repletum vas clauſumque menſtruo ſpatio vel ultra in acervo formicarum aut cella defoſſum fuit, qui ipſe quoque in ventris torminibus, ad podagræ dolores, cutisque varia vitia, debita cautione adhibita, eſſe poteſt ſalutaris.

Aqua ſimplex ex floribus cum rore majali deſtillata, eademque novis floribus ſæpius affuſa & per alembicum acta, ob ſulfuris abundantiam inſigniter antiſpaſtica & antepileptica eſt, valens ſedare efferas ſpirituum commotiones. Recipiendi vero & hic & in aliis aquis vinoſis ſpiritibusque integri flores, ſi odoris ſaporisque ſuavitatem conſervare ſtudeas, nam conciſi & contuſi nonnihil crasſius quoque ſulfur ex ſuis viſceribus dimittunt, quod ipſum tamen, licet naribus linguæque non adeo arrideat, ob vim antiſpaſticam majorem æſtimari meretur.

Paratur quoque ex floribus recentibus vino generoſo maceratis prævia deſtillatione & cohobatione *Aqua vinoſa* odoratiſſima & ſapidiſſima, quæ ſpiritus reficiendo egregie naturam roborat, in debellandis infirmitatibus a ſpirituum inopia oriundis. Componit etiam præterea parte ſua volatili ſulfurea in morbis, quibus σπασμῶδες quid ineſt, cum antecedente aqua ſimplici ſpirituum tumultus, atque ita adjumento eſt naturæ in dirigendis ad juſtam harmoniam motibus vitalibus.

§. III.

Proſtat porro *Spiritus* Lilii convallium, de quo HOFMANNVS *in Clave pharmac. Schrœderiana L. IV. Sect. 1. §. 103.* admirandam virtutem prædicat, fitque deſtillando ex ſucco in quem flores abeunt vaſe clauſo per menſium aliquot ſpatium in terra ſepulti, aut alio loco frigidiori aſſervati, perque fermentationem internam reſoluti. Similem WEDELIVS *Compend. Chym. p. 49.* allegat, quem flores per hebdomadas aliquot in retorta iis ad collum uſque adimpleta relicti, inque putrilaginem redacti, fundunt, phlegmaticum & urinoſum, qui vero, ut & antecedens, ſaporem, odorem vireſque plantæ exactius refert, adjectis floribus recentibus rectificatus; quod & valet de ſpiritu ſalino volatili empyrevmatico, igne arenæ ex floribus ſiccis expulſo, quem idem WEDELIVS *l. c.* propoſuit, quive, ſine addito novo florum recentium principio volatili, ſpecificæ plantæ virtutis contineret plane nihil. Per abſtractionem paratur alius, cum ſpiritus vini a recentibus floribus, aliquoties eundem ſpiritum floribus novis addendo, deſtillatur, qui, virtutibus florum, ex volatili eorum principio ortis, prægnans, decenter adhibitus, in dictis ſpi-

rituum

rituum vitiis tollendis multæ eſt utilitatis, tam interne, quam externe odoratus organo admotus. Commemorandus quoque hic eſt ſpiritus, qui cum additamento mellis vel ſacchari per fermentationem impetratur, plantæ viribus ſpirituque nativo volatili eo inſtructior, ſi ab initio proceſſus, loco aquæ ſimplicis, aqua Lil. convallium in compoſitionem recipiatur, ſpiritusque deſtillatus a novis floribus abſtrahatur.

§. IV.

Ad uſum externum deſtinatum eſt a veteribus Medicis *Oleum*, ex infuſione florum recentium cum oleo veteri emergens; ſed hoc facile caremus, cum ejus ſortis nervina nobis ſint multo potentiora, quorumque partes non adeo fugaces exiſtunt. Efficacius eſt, externe & interne adhibitum, oleum florum æthereum, quod LENTILIUS *in Append. ad Ann. V. & VI. Decur. III. Ephemerid. N. C. p. 117.* ex floribus non contuſis una cum ſuis antheris affuſo aquae propriæ quadruplo docet parare, odoratiſſimum quidem, ſed quia parcius obtinetur, majoris pretii, inque tot ejusdem virtutis oleorum minus ſumtuoſorum abundantia, laborem non compenſans. Tentandum hic eſſet, an modo, quem Societas Regia Pariſienſis propoſuit, oleum tertia ſui parte augeri poſſit, digerendo flores in vaſe optime obturato quindecim vel plurium dierum ſpatio, additis, ut putredo avertatur, guttulis aliquot olei vitrioli, inque ipſa deſtillatione floribus novis, ſic fragrantiſſimis oleis & florum noſtrorum & Roſarum, Jaſmini, Mari veri officinarum & ſimilium facilius potiremur.

De *Sale volatili* ex floribus penetrantiſſimo vid. WEDELIUS *de Sale volatili plantarum p. 259.*

ETT-

Ettmvllervs ſpiritum poſt fermentationem ex floribus deſtillatum, floribus rore matutino adhuc ebriis affundit, exque iis *Eſſentiam* elicit analepticam, ſolo ſpiritu potentiorem.

Laudandum quoque eſt merito *Acetum* Lilii convallium, crebro novis floribus affuſum, in ſpirituum diſſipatione ex ſanguinis efferveſcentia nimia vel naribus, vel cum ſacculis pulſibus applicandum.

Extractum florum tam ſiccorum quam recentium cum ſpiritu vini, ceu effœtum rejicit Lvdovici in *Diſſ. pharmac.*, nec eundum inficias, volatile oleoſo-ſalinum evaporatione in auras abiiſſe, reſiduis ſolummodo craſſioribus amarisque partibus, quas ſi deſideras, rectius ex floribus recentibus, ut & ex tota planta recenti, menſe Aprili, antequam flos in conſpectum prodit, vino maceratis, extrahes, minime conqueſturus operam te luſiſſe, ſi extractum hoc, leni igne ad juſtam conſiſtentiam perductum, aqua propria fragrante affuſa ægris exhibueris; de quo vero utili medicamento, quia ex baccis prodit virtutibus præſtantius, infra erit locus dicendi commodus.

§. V.

Compoſitiones varias, errhino-ptarmicorum pulverum ingrediuntur Flores Lilii convallium, nec facile invenietur pulvis, cui non vel baſeos loco, vel ut ingrediens principale additi fuerint, quorum delineationes multiplices dedere Materiæ medicæ Scriptores. Depoſcunt vero flores noſtri deſiccati & ob ingratiorem odorem, Nicotianæ odori, ut Lvdovici *l. c.* monet, ſimilem, & effectum valde ſtimulantem, qui quidem in radice minor eſt, additionem congenerum leniorum,

cepha-

cephalicorumque, quibus eſt volatile ſtabilius, quem ad finem pulveres hi ſub uſu imbui quoque poſſunt vel aqua vel ſpiritu, vel & oleo æthereo Lilii convallium. Sumuntur præterea flores, ſed rarius, in pulveribus internis cephalicis & antepilepticis, de quibus inter alios vid. CHARAS *in Pharmacopœia Regia.* Aqua & Spiritus omnes fere ingrediuntur aquas antepilepticas & apoplecticas compoſitas, quibus naturam tam a futuris quam præſentibus malis liberare conantur medici, quales ſunt Aqua apoplectica ZWELFERI, WEDELII, LUDOVICI, Aqua hirundinum, carbunculi, epileptica LANGII. ETTMULLERUS Spiritum per fermentationem paratum, uti alii Spiritum Roſarum, adhibet in extractione Eſſentiæ Ambræ, quæ egregie ſpiritus corroborat, ſicque aphrodiſiaca eſt, auribus tinnitu & ſurditate laborantibus cum goſſypio immiſſa ſubvenit, inſtillataque linguæ in aphonia. Miſceri poteſt Spiritus Lil.convallium cum Spiritu Vitrioli Volatili dulci (*) ut medicamentum volatile antapoplecticum emer-

(*) Hoc medicamentum ſpecioſis paſſim nominibus inclaruit, modo enim e. gr. Panacea, modo Quinta Eſſentia Vegetabilis audit, fitque ſequenti modo: Recipe Olei Vitrioli optime dephlegmati, Spiritus Vini Gallici rectificatiſſimi, partes æquales; Oleum vitrioli affunde guttatim ſpiritui vini, deſtillaque leni igne, ſic in vaſe recipiente duos videbis liquores, quorum ſuperior eſt Spiritus Vitrioli Volatilis dulcis .Hunc ſi acido ſuo adhuc magis privare velis, affunde paulatim ſal tartari aqua ſimplici ſolutum; ſed hoc pacto multum amittitur. Variæ ſunt & miræ ſpiritus hujus proprietates, quas hic recenſere longum nimis foret. Hoc ſo-

emergat; deſtillati item Lilii conuallium liquores, Liquori anodyno HOFMANNI addi, ut ſpiritus & aqua antiſpaſtica efficax inde emergant. Proſtat quoque in *Miſc. Acad. N. C. Ann. VI. p.* 36. CNOEFFELII ſpiritus ſedativus ſimplex & compoſitus, qui ſubſtantiæ Lilii convallium volatili ſuas potisſimum debent vires. Nota hic quoque LENTILII Sal volatile oleoſum ex methodo JACKSONI paratum *Jatromnemat. p.* 374. De aliis vid. KOENIG *R. Vegetab. P. I. p.* 901. *P. II. p.* 176. Hæcque de Floribus noſtris attuliſſe ſufficiat; quis enim enumeraret plurima illa medicamenta, quæ infirmorum ſolatio ex allatis medicus ſolers novit procreare?

De *Foliorum* uſu quid afferat CARRICHTERVS, vid. *Cap. I.* Des Teutſchen Kräuterbuchs.

§. VI.

Tranſeo ad *Baccam* Lilii convallium, de cujus virtutibus, quantum mihi innotuere, hac in Diſſertatione præ aliis plantæ partibus nonnulla afferre conſtitui, exemplaque, quæ mihi experientia ſuggesſit, cum *B. L.* communicare. Notandum ab initio, paucos eſſe medicos, qui ei inter ſua remedia locum conceſſere, & a Recentioribus uſum illius penitus negligi. Ex Antiquioribus CARRICHTERVS, ſedulus ſuo modo plantarum indagator, non ſine multo elogio baccæ mentionem fecit, eique eandem, quæ flori adſcribitur, cephalicam virtutem tribuit. *Joh.* POPPIVS in ſanguine purificando & temperando pulverem illius commendat dra-

ſolum addo, a nonnullis adhiberi ad Oleum rubrum BASILII VALENTINI, ſeu Oleum Vitrioli dulce parandum, quod tantis encomiis ornarunt chymiatri.

drachmæ unius pondere exhibitum; in eryſipelate tam interne eodem utitur, quam externe cataplasmatis forma, & theriaca mixtum carbunculis peſtilentibus eum mederi aſſerit, extra pariter applicitum. *Jac.* THEODORVS ut cephalicum medicamentum allegat baccas, ſaccharo conditas. Nec omnino falli hoſce Auctores tam elementorum evolutio, *Sect.II.* data, ex obſervatione analogorum docet, quam ulterius ex ipſius ſimplicis circumſpecta applicatione nata experimenta. Et primo quidem, ſi elementa reſpicias, ineſt baccæ idem, quem flos tenet, ſpiritus ſulfureus ſalinus, licet fixiore pulpæ acinorumque veſtitus compage, ex olei acidi terræque vi, in ſemine formando magis quam in reliquis plantæ partibus laxioribus efficaci, oriunda; idem ammoniaco ſuppar ſal craſſius ſternutamenta proritans; eadem pariter, & major adhuc ex peculiari ſulfuris ſalisque craſi prognata amarities. Hinc, ſi excitare ſegnes naturæ motus velis, opus erit extractione cum magis volatili ſalino Spiritu, fixiorem baccæ ſpiritum elevante, qualis ex floribus impetratur, unde facile aufugit & deſtillatur, inprimis ſi ei, ut ſupra dixi, robur majus per fermentationem & novam a floribus recentibus abſtractionem, ut & vini ſpiritu addito, acceſſerit, vel alio magis compoſito, junctaque inſuper juſta portione corrigentis e. gr. Salis volatilis Succini vel Cornu Cervi, aut ex his parati Liq. cornu cervi ſuccinati, aut Solutionis Salis Ammoniaci, Cinerumque clavellatorum. Et talia in forma ſicca, pulveri baccarum, hoc in caſu apponi quoque poſſunt. Sin ad ſedandos motus efferos intendas animum, bacca, ob copioſum quod continet ſulfur, fixioris indolis, per ſe erit ſufficiens. Quæ omnia, & plura alia, baccarum virtutis teſtimonium perhibentia, ex modo proferendis ſcarius patebunt.

§. VII.

In *Epilepſia idiopathica*, a cauſa ideali vel alia non ſatis euidenti ortum habente, ſtato tempore, & nonnunquam ex ordine phaſium lunæ recurrente, exceptis iis caſibus quos §. I allegavi, beate defunctus Parens meus interdum baccas noſtræ plantæ utilisſimas deprehendit, nec me ipſum tentantem ſperatus deſtituit effectus. Præmiſimus, cum ægro neceſſarium judicabatur, ſanguinis detractionem, clyſterem emollientem & abſtergentem, vel laxans ex cholagogis, ut dicuntur, & melanagogis paratum, e. gr. Centaur. min. Manna, Rhabarb. Helleb. nigr. Senna, cum Mercurio dulci, vel & ex Dippelii methodo (*) Sale mirabili Glauberi, quod, quia

(*) Methodus Autoris hujus, dum viveret, mihi conjunctiſſimi, in Epilepſia ſequens eſt: Exhibet laboranti ab initio Salis mirabilis Glauberi doſin; diebus ſequentibus duobus, bis de die, ea hora quæ prandium & cœnam præcedit, guttas viginti Elixiris ſui acidi polychreſti, vehiculo vel aquoſo vel vini dulcis, prout ægri natura requirit; die vero tertio & quarto, circa veſperam, Olei ſui antepileptici guttas 30-40. Hæcque medicamenta, ſi opus, dicto ordine ter quaterve repetit, cum optimo ſæpius levamine & reſtitutione afflicti. *Elixir acidum* hoc eſt: Recipe Olei Vitrioli rectificatiſſ. uncias duas, Spiritus Vini rectificatiſſ. libram unam, miſce paulatim, hocque ſpiritu duplicato in cucurbita vitrea arenæ impoſita, ſub leni ebullitione, ſpatio quadraginta octo horarum, extrahe Rad. Valerianæ ſylv. uncias duas, Seminis Fraxini unciam unam, Croci Auſtriaci unciam dimidiam, filtra dein & ſerva uſui. *Oleum antepilepticum ſ. animale* ita fit: Recipe Olei animalis cujuscunque fœtidi, vel ex ſanguine aut ſtercore humano, vel cornu cervi, vel ſan-

quia multum aquæ in ſuum coagulum recipit, magis humectat, & reliquis amaris ſalibus præferri meretur, poſteaque, ubi fieri potuit, verſus paroxyſmum dedimus, cum vehiculo aquæ Lil. convallium vinoſæ vel utplurimum ſimplicis, pulveris baccarum ſcrupulum unum ad drachmam unam uſque, pro ægri ætate, aſcendendo, quam doſin quoque prout, cum lubebat, integram, vel partitam, aliquot horarum ſpatio ſumendam conceſſimus, eque re nata repetivimus, & ſic non raro magnum hunc morbum, Deo auxiliatore, ſublatum vidimus.

§. VIII.

Cumque tantum valeat efficere in epilepſia, jam non erit amplius dubio locus, prodeſſe quoque in aliis *Morbis convulſivis & ſpaſmodicis*, ad componendam turbam ſpirituum animalium, naturæque motus ſopiendos, ut & varias morbidas materias, vi ſui ſalis & amaritiei, deſtruendas. Sic in necandis *Vermibus*, qui ſæpe tam in parvulis, quam ætate provectioribus convulſiones

ſanguine bovino petiti, quantum placet, terque calce viva recenti ſemper addita, rectifica ex cucurbita longiore, ut & odore gratius & colore album emergat; qui proceſſus multo brevior meliorque illo eſt, quem Autor ipſe primum docuit in Tractatu: *Vita animalis Morbus & Medicina*; & *Joh.* JUNCKERUS in *Diſſ. de hoc oleo, ceu Medicina efficaciſſima in motibus naturae exacerbatis Halæ Saxonum* 1718. edita. Oleum vero hocce, ni optime ab aëris acceſſu muniatur, uti ſpiritus cornu cervi, pariter luteum & tandem rubrum colorem facile recipit, novaque rectificatione eget.

nes epilepticas aliaque mira ſymptomata producunt, egregium baccæ noſtrœ ſunt medicamentum, ob inſignem amaritudinem nulli ſpecificorum anthelminthicorum facile cedens, cumque abundet ſulphureo principio, id inſuper præcipuum habens, ut irregulares motus ſimul ſopiat; ſed opus hic eſt, enectos vel ſaltem commotos vermes mature interpoſito laxante aliquo, vel aloëtico, vel e mercurio dulci parato, vel ſalino amaro, quo etiam nomine ex compoſitis pilulæ Becherianæ correctæ, cum mercurio dulci mixtæ, utiliſſimæ ſunt, ex inteſtinorum canali proſcribere, ne novæ oriantur oeconomiæ vitalis turbæ. In morbis acutis ſpaſticis, inflammatoriis ſubinde & malignitatem vel veram vel mentitam alentibus, quorum vermes interdum præcipua ſunt cauſa, reliquis diaphoreticis, diluentibus, acidum abſorbentibus & reſolventibus ſalinis additus baccæ pulvis, cum euphoria vermes ἄνω & κάτω pellit. In *Acido inteſtinorum nimio*, indeque nata *Bile vitiata*, unde & Fæces alvi infantum ſæpe æruginoſi coloris acerrimæque ſunt, *Sanguinis acrimonia acida*, porro *Colica*, *Torminibus*, *Vomitu*, *Diarrhœa*, *Dyſenteria*, ſæpisſime ex eodem fonte natis, in *Motibus exacerbatis ſpasmatico - convulſivis Hyſtericarum & Hypochondriacorum*, quibus fere omnibus in ſua ſpirituali & corporea ataxia de *Flatulentia*, exundante acido, mucoque inde nato, vaſa corporis minima, & ſucceſſu temporis majora quoque, & omnium primo viſcera abdominis obſidente, graves ſunt querelæ, pulveribus antiſpaſmoticis, abſorbentibus & diapnoicis admiſtus baccarum pulvis exoptato eſt levamento, ſi, inter reliqua neceſſaria, debita quoque ratio habeatur evacuantium, quo caſu iterum laudandæ pilulæ Beche-

ria-

rianæ correctæ (*), tam per ſe, quam Gummi Ammoniaco, aliisque mixtæ, aut cum Liquore Splenetico SCHROEDERI, ut & Terræ Foliatæ Tartari, vel Spiritu Menthæ, Lil. convall. vel Aqua aliqua ſpirituoſa e. gr. Lil. convall., Cinnamomi, Meliſſæ, Veronicæ vinoſ., vel,

---

(*) Ex plurimis præſtantisſimi hujus medicamenti, ad modum STAHLII correcti, deſcriptionibus pasſim evulgatis ſequentem compoſui, qua ſummo cum fructu hactenus fui uſus, mutata interdum ingredientium proportione, ex intentione medendi:

Recipe Gummi Hederæ. Juniperi. ana unciam dimidiam.
Terebinthinæ coctæ. drachmas duas.
Extracti Myrrhæ. drachmas quinque.
Cochleariæ. Cardui benedicti.
Abſinthii. ana unciam dimidiam.
Fumariæ. drachmas tres.
Alöes. drachmas quinque.
Centaurii minoris. unciam dimidiam.
Rhabarbari. Hellebori nigri. ana drachmas tres.

Miſce in phiala vel mortario, aquæ calenti immiſſo, lege artis. Doſis ordinaria pro adulto, ſcrupulus unus.

Extractum Alöes paratur per triplicem affuſionem aquæ fervidæ & ſubſidentiam, atque in fine admixtionem ad ex. gr. Alöes libram dimidiam, aceti deſtillati unciæ unius, ut reſina rite corrigatur & ſeparetur.

Extractum Myrrhæ fit humectando Myrrham aqua fervente & liquore nitri fixi, cujus e. gr. ad Myrrhæ libram dimidiam uncia una additur. Poſt dies aliquot maſſa hæc aqua fervente affuſa ſolvitur, & ſolutio ſervatur, quæ inſpiſſata ſiſtit Myrrhæ partem gummoſam, in vaſe relicta illius reſina.

Hel-

vel, ſi res poſcat, ſimplici parato ſolutæ & guttatim datæ, quo caſu cum Elixire Baccarum, infra §. XII. præſcribendo, etiam uniri queunt.

§. IX.

In *Febribus intermittentibus*, ubi natura vario motuum apparatu in ſecretionum & exertionum augmentis id plerumque agit, ut liberet abdomen ſaburra

---

Hellebori nigri Extractum ita præparatur: Recipe Fibras Radicis Hellebori nigri recentes, bene exſiccatas & groſſo modo conciſas, affunde aquam fervidam, digere per ſpatium unius diei, hancque affuſionem & digeſtionem repete, donec nihil amplius extrahatur. Hæ extractiones unitæ evaporentur ex parte & ſubſideant, remotaque quæ cecidit reſina, opus, etiam affuſa nova aqua, repetatur, donec nulla amplius fæx ad fundum deponatur, infuſumque fœtorem amiſerit, quod reſinæ purum poſtea inſpiſſatur ad juſtam extracti conſiſtentiam.

Rhabarbarum ſola aquæ fervidæ affuſione extrahitur.

Cochleariæ Extractum fit ex herba recente, cum aqua fervida macerando & decantando, dein etiam ſolicite cavendo, ne, calore majore, quam par eſt, ſal herbæ volatile ſub inſpiſſatione abigatur, parsque illius ad fundum cadens ut fex abjiciatur.

Extracta Centaurei minoris, Cardui benedicti, Fumariæ, Abſinthii, ex herbis recentibus cum vino parantur, usque evaporando & decantando, dum rite depurata appareant, fexque omnis ſeparata fuerit.

Gummi Hederæ, ſi purum, in pulverem tantum redigi debet; ſin ſtipitum & baccarum hederæ, aliorumque heterogeneorum nimium admixtum, depuretur aceto vini, & in Extracti formam redigatur.

Gummi Juniperi & Terebinthina cocta in pulveris forma adduntur.

ra onuſtum materiæ indigeſtæ, plus minus tenacis, acidæ bilioſæque, vel in primis viis, vel viſceribus, quæ vena portæ intrat, ſedem ſuam habentis, ſub quo ipſo labore inordinato multa quoque ſolet pati, pulvis noſter tam in motibus nimiis ſufflaminandis, quam materia corrigenda, ſolidiſque partibus roborandis, ob ſuam amaritiem, contentaque ſalina alcalia & terreſtria, prævia decenti corporis per digerentia, incidentia, quibus ſemper addi poteſt, & laxantia præparatione, egregie ſe gerit, ita ut Cortice Peruviano facile carere poſſis. Ex bene multis, quæ in promtu ſunt, exemplis, duo tantum allegabo, ut inde pulveris febrifuga virtus eo magis eluceat. Mechanicus quidam ſexagenarius, multorum liberorum pater, morbis articularibus vagis, febribusque tam continuis quam intermittentibus ſæpius vexatus, poſtquam varios pro genio alacri in abuſu ſex rerum non naturalium admiſiſſet errores, ſudorem itidem pedum effuſum, quo natura ad multa mala ex corpore eliminanda utebatur, ejus pertæſus, ære uſto adſperſo repreſſiſſet, unde & eunti moleſtus in hiſce partibus pruritus remanſit, tempore verno corripitur pedum frigore, pulſu celeri, alvo obſtructa, manus in opere ſuo aquæ frigidæ immittit, & ad alvum aperiendam, bis de die, drachma dimidia nitri depurati aqua fontana frigida ſoluti utitur, quod ſui oblitus fecit, frigus enim dudum ſtudioſe ei fuit vitandum. Hæc ſequebatur Febris Tertiana, ægrum cephalalgia ingenti, & dolorifico inprimis ſpaſmo illius pedes afficiens. Die vacuo primo, alvus ei laxabatur Salis Sedlicenſis drachmis ſex, & poſtea die febrili ante paroxyſmum utebatur pulvere ex Tartaro vitriolato & pulvere Baccarum Lilii convallium, ſudoreque veniente Mixtura ex Eſſ.

Scordii, Vincetoxici, Gentian. rubr. Card. benedicti & Elixire ex Spiritu vini, Terra foliata tartari, Ambra & Oleo Cinnammoni parato compoſita, quæ duo medicamenta quoque die vacuo alternabat. Poſt tres paroxysmos excretiones rite ſe habere, & minui morbus viſus eſt, ſicque dedi ante tempus paroxysmi bis pulveris Baccarum Lil. convallium drachmam dimidiam, quo facto febris ſublata, & ſanitas integritati reſtituta fuit. Altera obſervatio in Scriniario viginti annos nato mihi occurrit. Hic, cum in peregrinatione verſaretur, corripitur Febre Tertiana, quæ, per diætæ & medicationis vitia, valde anomala & aliquoties duplicata evaſit. Sub uſu ſalium digeſtivorum & infuſi Chamomillæ ordinem ſervavit, pulvisque Baccarum, poſt febrem & ante tempus inſultus adhibitus, morbum omnem depulit.

§. X.

Tempus colligendi Baccam eſt apud nos menſis September, quo, ut *Sect. I.* §. 8. indicavi, matureſcit. Decerpitur ex omnibus Lilii convallium ſpeciebus, optime autem ex iis, quæ mihi ordine tertia & quarta ſunt, utpote quibus ex loco natali major acceſsit virtus. Rarius quidem invenitur in convallibus, quia noſtra tempeſtate ſolus flos medicinalis, baccaque neglectui eſt, quod per ſe ceſſaret, ſi magis obſervaretur, & in numerum officinalium reciperetur. Baccæ collectæ leni calore exſiccantur, in *Pulverem* rediguntur, hicque vitro clauſo aſſervatur ad uſum. Quamvis enim iſtud ob craſſiora Baccæ principia minus neceſſarium forte videretur; res tamen ipſa me docuit diverſum,

cum

cum ex aëris liberi injuriis, quas jugi reſolutione & exhalatione partium ſubtiliorum baccæ infert, virium jactura mihi venerit.

§. XI.

Forma pulveris ſi non arrideat, uti poſſumus *Conſerva* Baccarum cum acinis probe contuſarum, aut pulverem conſerva Florum Lilii convallium excipere, vel alia, quæ magis palato blandiatur, & indicationi reſpondeat, ut Conſerva Florum Aurantiorum, Pæoniæ, Meliſſæ, Papaveris erratici, Paralyſeos, Tiliæ, ut & Sirup. Pæoniæ, Paralyſeos, Valerianæ ſylveſtris, Cortic. Aurantiorum, Menthæ, Conditaque addere, pro *Boli* vel *Electuarii* conſiſtentia. Pariter *Pilulæ* ex pulvere, uti ſolent ex pulvere Rhabarbari fieri, parari queunt, recipiendo ad pulveris drachmam unam, mucilaginis Tragacanthæ ſcrupulum quaſi dimidium, & conſpergi pulvere Lycopodii, Liquiritiæ vel Cinnanomi, ut & facilius deglutiatur pulvis, & ſapor illius amarus involvatur. *Trochiſcis* item aptus eſt, ſi ei Tragacanthæ mucilago jungatnr, aut, ſi Saccharum, *Rotulis*, licet utrumque delicatulis minus gratum futurum ſit medicamentum.

§. XII.

Eſſentia cum Spiritu vini vel & Lilii convallium ex pulvere emergit, quam non ita ſpirituoſam, cum Aqua Lil. convallium vinoſa impetrabis. Nec Aquæ communi vel ſimplici Lilii convallium repugnat, & in eam pari modo tam amaritiem, quam colorem rubrum emittit; quare etiam *Theiforme*, cum aqua ſimplici paratum *Infuſum*, tam ex Floribus quam Bacca in pulverem redacta, non contemnendum eſt, ſi quidem ægri ſaporem non horreant. Namque natura ita hoc in fructu tem-

peravit ſale ſulfur, ut facile omnibus ſe ſocient liquoribus, integra ſervata virtute nativa, modo illi non fuerint efficaciſſimi alcalini acidique ſaturati, ut *Sect. II. §.* V. habuimus. Et cum tam facile reſolubilis ſit virtus illius, tamque promte cum maſſa humorum noſtrorum communicetur, hinc etiam inter reliqua remedii utilitas cognoſcitur. Ex bacca recenti, acinis bene contuſis, cum vino &c. *Extractum* paratur, quo multis in morbis cum ſucceſſu licet uti, ſoluto Aqua Lil. convall. vinoſa vel communi, & addita Terra foliata vel tartari vel ſalis nitri, ut inde fiat *Elixir* antiſpaſticum & magis aperitivum, hunc in modum: Recipe Extracti Bacc. Lil. convall. drachmam unam, Arcani Tartari tantundem, Aquae Lil. convall. drachmas ſex. M. Doſis gutt. 30-60. vel ultra. Miſceri, ſi libitum Medico fuerit, pro morbi habitu, hæc ſolutio poteſt aliis ſalibus e. gr. Oxyſale diaphoretico *Angeli* SALÆ, Sale mirabili GLAVBERI, Sale SEIGNETTE, Sale Cardui benedicti, Salis Ammoniaci floribus, vel hiſce etiam adjici ſalis alcali fixi nonnihil, ut eo volatilius evadat pharmacum, e quibus & ipſis ſimilibusque pulveri mixtis, addita aqua, per digeſtionem Elixir aliquod extrahere licet. Maxime tamen omnium hic probatur Tartari Arcanum, vel Terra Foliata Tartari MVLLERI (*), a qua nihil fere differt Oxy-

(*) Optima, quantum ſciö, hujus ſalis præparatio eſt ſequens: Recipe Salis Tartari bene calcinati & ſicci, quantum placet, inque vaſe ferreo ſuper ignem acetum vini affunde tamdiu, donec ceſſet ſtrepitus omnis, & acetum ſentias ita acre evaporari, ut affuſum fuit. Tunc ſal hoc exhalando ad ſiccitatem perductum in crucibulum ingere, leniterque calcina, dein aqua ſolutum & per filtrum a car-

Oxyal diaph. *A.* SALÆ,quae diligenter elaborata, linguæ ſenſum caloris infert, ad aërem liberum diffluit,ad ignem ut oleum liqueſcit,acidis atque alcalinis ſolutionibus, ut & tam ſpirituoſis quam oleoſis & aqueis medicamentis ſine pugna ulla additur, reſidua ſolummodo pauca terræ portione,quam,ſicut &aliis ſalibus ſub ſolutione &miſcela varia familiare eſt,ex ſua compage ad fundum dejicit. ſoleo hanc ob cauſam ſal hoc, ſali plantarum naturali perſimile, in omnibus morbis tam acutis quam chronicis,ubicunque ſanguinis reſolutione & depuratione opus eſt, mixturis aqueis, ſpirituoſis, eſſentiis &c. adjicere, eſſentias item & elixiria ſpirituoſa, quia oleoſum omne & activum in ſe recipit, cum eo extrahere, ſicque obtinere medicamenta temperata, magis efficacia, naturæque noſtræ magis homogenea, quæ & multum debilitatis ob tenuitatem & temperatam indolem partium proſunt, atque ſine præcipitatione, omnibus fere aliis admiſceri queunt. Tale eſt Elixir Baccæ Lilii convallium Spirituoſum, quod e Baccæ pulvere fit digeſto cum Spiritu Vini rectif. vel hic melius cum Spiritu Lil. convallium, qui, priusquam ad hoc opus recipitur, tantum imbibit terræ foliatæ, quantum capere poteſt, & alias Liquor terræ foliatæ tartari ſpirituoſus audit, vel Aquoſum, quod eodem modo fit cum Liquore terræ foliatæ tartari aquoſo, quem aqua Lil. convall. vinoſa vel ſimplex, terra foliata fœta, conſtituit. His ſi jungas e re nata & pro ægrorum temperamento vel magis vel minus

carbonibus liberatum, leni igne in vaſe vitreo coagula; Sic leviſſimum & albiſſimum nactus es ſal mediæ naturæ, violorum ſirupum nec rubrum nec viridem reddens, vitro bene clauſo ab aëre defendendum.

nus calido e. gr. Spiritum Vitrioli volatilem dulcem, Spiritum Nitri dulcem, Liquorem anodynum HOFMANNI, Spiritum Cornu Cervi eſſentificatum, Liquorem Cornu Cervi ſuccinatum, Spiritum Cochleariæ, Sal volatile oleoſum SYLVII, Camphoræ nonnihil &c., habebis medicamentum vere polychreſtum, motibus tam nimiis, quam deficientibus medelam afferens, humorumque vitia, tam augendo partem oppreſſam, quam abundantem ejiciendo, tollens, & naturam ad harmoniam ſanitatemque invitans.

§. XIII.

Poſtremo de *Vſu Externo* adhuc monendum, poſſe Pulverem Baccarum cum fructu Epithemata ſicca, ut Cucuphas & Sacculos ingredi, in Morbis Cephalicis, Eryſipelate &c., Spirituque florum aut Aceto, morbo poſcente, conſpergi, addita quoque Camphora aliisque ſimilibus. Variis pariter in læſionibus addi poteſt Fotibus humidis vinoſis, nervinis, reſolventibus & diſcutientibus, imo & Cataplasmatibus reſolventibus. Ut ſternutamenta evocans inter Errhina medicamenta locum ſuum obtinet, ceu *Sect. II. §. 3.* vidimus, & ob ſal ſuum fixius, ammoniaco, quod & ipſum errhinum eſt, ſimile, potentius adhuc ſiſtit pharmacum, illo, quod ex floribus in pulverem comminutis prodit, quare in pulveribus errhino-ptarmicis compoſitis adhiberi ſuo jure meretur, ut mucum narium colliquans & expellens præſtantisſimum. Obſervandum vero, ut horum pulverum uſus non nimium prolongetur, ut in phlegmaticis potius adhibeantur & quibus natura ad catarrhos prona eſt, inque horum fine, quam in calidi-

dioribus ſubjectis, & in iis, qui ad largas hæmorrhagias narium inclinant, aut quibus aliis ex cauſis ptarmica applicare minus convenit, quo bene formata diagnoſi bene cedat curatio, nec, ut in Arte noſtra ſæpe fieri ſolet, medicamenti culpa accidiſſe pronuntiemus, quod abuſui imputandum eſt. Sicque, prout exigit morbi ratio, Pulvis Baccæ modo magis vel minus Herbis, Radicibus, Seminibus aliis temperari, Saccharo, Oleis deſtillatis cephalicis, ceterisque hic uſitatis odoramentis miſceri poteſt, vel imbui Balſ. vitæ HOFMANNI, Aqua & Spiritu Florum Lil. convallium &c., id quod prudentis medici directioni relinquitur.

§. XIV.

Tantum eſt, quod data hac occaſione, de euporiſto noſtro vegetabili, habui ex curta mea ſupellectile proponere. Brevitati ſtudui; voluique paucis indicare utile medicamentum, & allatis adhuc plures, ſi magis inquiras, oſtenſurum vires, quo utaris ad DEI honorem & morbidorum ſalutem. Errores, ſi qui forte irrepſere, meæ fragilitati abſcribendi; hiſce autem benevole ignoſcetur ab iis, qui norunt ſe ipſos, mecumque perpendunt, quam difficile ſit humano ingenio, opera DEI explicare, ita ut, pro ſchemate totius orbis hujus perituri, fluxa, mutila & manca ſemper proferre cogamur, ubi unquam deeſt divinæ veritatis influxus. Omnis enim, etiam ſapientisſimi cujusvis hominum, ſcientia imperfecta eſt, quod agnovere omnis ævi omniumque populorum veri Sapientes, quibus in ſpiritu luxit melior lux Omnipotentis DEI, qui ſolus neſcit errare, cui ſoli omne verum & bonum in nobis & extra nos, lausque omnis tribuenda. Ab eo ſolo in

ſpi

ritu totum pendere, rebus agendis vere idoneos in omni vitæ genere reddit, & medicum bonum quoque unice inſtruit, ita ut jure optimo LENTILIVS in ſymbolo ſuo dixerit: Aut pius, aut medicaſter; HIPPOCRATEM hic ſecutus, qui Medicum requirit vere philoſophum & Deo æqualem, id quod absque divini genii energia fieri nequit. Hic, ubi ſanitatem ægris decrevit, ſuo, inter ceterorum tenebras, conjecturas & menda, viam in occulto patefacit, & ea demonſtrat, quibus ad optatum finem pervenitur, nec unquam deeſt, ſi conſilio, ſi auxilio opus. Præter Deum audentes medicinam facere, carnifices vocandi merito, qui libera voluntate a Deo deficientes torquent, dilaniant & jugulant, ut operibus ſuis his in infernis fatigati, ad DEUM redeant, fontem ſanitatis ſpiritus & corporis. Hæc non ignorant, qui DEI juſtitiam in ſpiritu experti fuerunt, hancque ſtudioſe colunt, quia ei ſervire ſumma libertas eſt, ſicque caventes peccata, cavent & morbos, nec excidentes ex DEI manibus, necesſitate premuntur incidendi in hominum manus, honorandique medicos, quorum remedia ſæpiſſime ſunt malis pejora. Et ſiquando accidit, & hos ex incuria labi morbosque nanciſci, illico ſeſe in corde ad Summum Medicum DEUM recipiunt, qui percusſit, & optime novit eos ſanare legibus ſuis, quæ ſequentibus ſalus & vita ſempiterna ſunt, in hoc & futuro mundo; hicque ipſe dignos ad externa remedia & medicum adducit, ſi ei utile viſum fuerit, providetque, ne iis & cum morbo & cum medicina pugnandum ſit. Atque ita Seipſo nos beare dignetur ALTISSIMVS, in FILIO ſuo, per SPIRITVM SANCTVM, ut ſimus ab omni parte beati!

FINIS.